

Stor låsbräken finns på den svenska rödlistan över hotade arter i kategorin sårbar (VU). Den är även fridlyst.

Stor låsbräken är en flerårig, upp till halvmeterhög ormbunksväxt. Den fullt utvecklade växten består av en kort jordstam med tjocka vita rötter utan rothår och en ljusgrön, trekantig och finflikig bladskiva med en central sporstängel. Bladet påminner något om hundlokans. Den greniga sporgömmesamlingen i stängelns topp är 3–6 cm lång, till en början grön, vid mognaden långsträckt med gulaktiga sporgömmen. Sterila exemplar med en starkt reducerad sporstängel är vanligare än fertila plantor.

Liksom andra låsbräkenarter uppvisar denna art stor variation när det gäller byggnad och storlek. ”Vuxna” plantor varierar från 5 cm till 60 cm.

Plantorna börjar visa sig i maj, samtidigt med de flesta andra skogsörter, men når full utveckling först i juli–augusti. De är trots det lättast att upptäcka på försommaren då övrig markvegetation ännu är lågvuxen. Växten känns lättast igen på sin ljusgröna färg.

Ibland växer plantorna dolda av överhängande tuvor av piprör *Calamagrostis arundinacea* eller örnbräken *Pteridium aquilinum* och är då mycket svåra att upptäcka. Andra typiska följearter är älggräs *Filipendula ulmaria*, stenbär *Rubus saxatilis*, blåsippa *Hepatica nobilis*, vårärt *Lathyrus vernus* och hästhov *Tussilago farfara*.

Foto: Peter Ståhl

Rödlistan

Den svenska rödlistan upprättas av ArtDatabanken och fastställs av Naturvårdsverket. Listan uppdateras vart femte år. I rödlistan klassificeras växter och djur i olika hotkategorier beroende på hur stor risken är att arten ska försvinna ur landet.

Rödlistans kategorier:

RE – Försvunnen
CR – Akut hotad
EN – Starkt hotad
VU – Sårbar
NT – Missgynnad
DD – Kunskapsbrist

Foto: Peter Ståhl

Stor låsbräken

är en krävande skogsväxt som hör hemma i örtdominerade barr- och blandskogar på frisk eller fuktig mulljord. Växtplatsen är nästan alltid belägen i svackor eller i sluttningar, där kalkrikt grundvatten genomsilar marken nära ytan.

Studier av stor låsbräkens ekologi i Uppland och Gästrikland har visat att den i huvudsak är bunden till tidiga successionsstadiet i skogens utveckling. Etableringen sker i slutet av hyggesfasen eller början av ungskogsfasen. Under den slutna skogsfasen sker troligen ingen nyetablering, men enstaka plantor kan leva kvar under lång tid och är då sannolikt likåldriga med skogen i övrigt.

I Jämtland förekommer stor låsbräken främst i äldre kalkgranskog med lång kontinuitet. En del äldre lokaler där arten vuxit i slätterängar och betesmarker i skogen är kända. Arten gynnas annars troligen inte direkt av slätter- eller beteshävd. Sekundära förekomster där stor låsbräken växer längs kalkpåverkade skogsvägkanter förekommer också.

För att stor låsbräken ska kunna etablera sig efter en avverkning är det viktigt att inga ingrepp görs som påverkar områdets hydrologi. Den sannolikt viktigaste förutsättningen för artens överlevnad är dock att etableringen av ny skog blir relativt utdragen i tiden och att skogarna tillåts innehålla gläntor och luckor, där arten kan överleva.

och floravårdsarbetet i landet. Andra viktiga delar i bevarandearbetet är nätverket Natura 2000 och arbetet kring åtgärdsprogrammen. Naturvårdsverket har gett länsstyrelserna i uppdrag att ta fram åtgärdsprogram för ett antal hotade kärlväxter som inte klarar att överleva utan särskilda åtgärder. Programmen är inte formellt bindande men syftar till att vara vägledande för arbetet med att bevara dessa arter i landet. Natura 2000 är ett nätverk av EU:s mest

Stor låsbräken förekommer sällsynt också i Finland men saknas i övriga nordiska länder.

Om du vill läsa mer om stor låsbräken eller om floraövervakning kan du besöka följande hemsidor:

Svenska Botaniska Föreningen:
www.sbf.c.se

ArtDatabanken:
www.artdata.slu.se

Naturvårdsverket:
www.naturvardsverket.se

Länsstyrelserna:
www.lst.se

Floraövervakning

Sveriges miljömål slår fast att alla arter ska förekomma i livskraftiga bestånd. Att kartlägga förekomsten av hotade växter är en viktig del i arbetet med att bevara arter och biologisk mångfald.

Projekt Floraväktarna är ett nätverk av växt- och naturintresserade personer som besöker de hotade arternas växtplatser för att räkna antalet plantor, upptäcka eventuella förändringar eller andra oroande faktorer. Floraväktarnas rapporter ligger till grund för en del av miljöövervakningen

och floravårdsarbetet i landet.

Andra viktiga delar i bevarandearbetet är nätverket Natura 2000 och arbetet kring åtgärdsprogrammen.

Naturvårdsverket har gett länsstyrelserna i uppdrag att ta fram åtgärdsprogram för ett antal hotade kärlväxter som inte klarar att överleva utan särskilda åtgärder. Programmen är inte formellt bindande men syftar till att vara vägledande för arbetet med att bevara dessa arter i landet.

Natura 2000 är ett nätverk av EU:s mest

skyddsvärda naturområden. Natura 2000-områden finns i alla medlemsländer och ska hejda utrotningen av arter och livsmiljöer. Ett fyrtiotal av Sveriges kärlväxter ingår i nätverket.

Vill du veta mer om floraövervakning eller informera om någon lokal för stor låsbräken hör gärna av dig till margareta.edqvist@telia.com som är samordnare för Floraväktarna.

Vill du diskutera kring skötsel eller åtgärder för en specifik lokal kontakta din länsstyrelse.

Svenska Botaniska Föreningen
ArtDatabanken